

ОБҐРУНТУВАННЯ ПРІОРИТЕТІВ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО СЕКТОРУ ДЕРЖАВИ

Обґрунтована актуальність державного планування та стратегування розвитку грошово-кредитної сфери в Україні. Розроблено принциповий алгоритм стратегічного планування розвитку грошово-кредитного сектора держави. Наведена компаративна характеристика різних сценаріїв розвитку грошово-кредитної сфери України. Визначені пріоритети та заходи реалізації стратегії розвитку грошово-кредитного сектора України за напрямками: забезпечення цінової стабільності та зменшення надлишкової грошової маси; оздоровлення банківської системи та відновлення кредитування реального сектору економіки; забезпечення курсової стабільності та підвищення ефективності валютно-курсної політики; розвиток вторинного ринку цінних паперів; підвищення ефективності державного регулювання фінансових інститутів.

Ключові слова: грошово-кредитна сфера, фінансова безпека, стратегія розвитку, пріоритети, державне регулювання.

GUDZOVATA O.

Lviv University of Trade and Economics

SUBMISSION OF THE STATE MONEY-CREDIT SECTOR DEVELOPMENT STRATEGY PRIORITIES

It is established that certain elements of the system of planning for the development of the monetary sector are only at the stage of formation. This concerns, first of all, the formation of indicators for the state of monetary and security and the creation of a single system for monitoring, analyzing, forecasting and decision-making in the monetary sphere. Obviously, under such conditions, there is a need to develop and implement a unified system of planning for the development of the monetary and credit sphere of Ukraine in the context of strengthening the financial security of the state. It is proved that the process of development of the strategy for the development of the monetary and credit sector of Ukraine should be implemented in the form of four interrelated stages: a diagnostic analysis of the endogenous and exogenous environment of the functioning of the monetary sector, strategic planning of the development of the monetary and credit sector, implementation of the state policy in the field of money- credit sphere, monitoring and evaluation of realization of the strategy of development of the monetary and credit sector. Each stage pursues certain functions and has the final result in view of the specifics of the process-functional approach to strategic planning. Compliance with this algorithm for developing a strategy for the development of the monetary and credit sector involves identifying priorities, identifying and updating the goals and objectives of the development of the monetary and credit sector for the long-term perspective. It was identified that in order to form an informational and analytical basis for improvement of monetary policy in the system of ensuring financial security of the state, it is necessary to implement: (1) analysis of the functioning of the monetary sphere and its impact on financial security; (2) evaluation of the effectiveness of state regulation of the development of monetary and credit; (3) determination of methodological approaches to strategic planning of the development of the monetary and credit sector; (4) characterization of factors and functional features of the monetary sphere. Given the structured problems of the functioning of the monetary sector in the previous section, the strategic priorities of its systemic improvement in the context of strengthening the financial security of the state should be the following: (1) ensuring price stability and reducing the surplus money supply in circulation; (2) improving the banking system and restoring lending to the real sector of the economy; (3) ensuring exchange rate stability and improving the effectiveness of exchange rate policy; (4) development of the secondary market of securities to increase the efficiency of the mechanism of redistribution of financial resources within the financial system and in the system of national economy; (5) increasing the efficiency of state regulation of financial institutions to ensure the stability of their functioning and preventing the occurrence of crisis phenomena in their activities.

Keywords: monetary policy, financial security, development strategy, priorities, state regulation.

Постановка задачі. Функціонування грошово-кредитного сектора України в останнє десятиріччя проходить в умовах «високої турбулентності». У період світової економічної кризи 2008–2009 рр. у грошово-кредитній сфері сформувалися проблеми, пов'язані зі збереженням протягом тривалого періоду потужної дії немонетарних чинників інфляції, появою ознак фіскального домінування, беззастережним нарощуванням споживчого кредитування, передусім в іноземній валюті, переспрямуванням потоків фінансових ресурсів у державний сектор. В період 2011–2013 рр. в Україні макроекономічні та інституційні умови реалізації грошово-кредитної політики залишалися нестабільними. Йде мова про недостатню ефективність застосування монетарного інструментарію, відсутність системних заходів щодо вдосконалення процентної політики, зниження вартості кредитних ресурсів та активізації кредитної діяльності банків, невідповідність структури кредитування цілям інвестиційного оновлення економіки.

В умовах дестабілізації політичної та фінансово-економічної ситуації в Україні внаслідок воєнних дій проблеми в грошово-кредитній сфері загострилися, що призвело до погіршення стану грошово-кредитної безпеки держави загалом, зокрема, розбалансування депозитного та валютного ринків, посилення курсових коливань, збереження високого рівня девальваційних очікувань, застосування прихованої грошової емісії під випуск ОВДП, скорочення обсягів золотовалютних резервів.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблемам державного регулювання розвитку грошово-кредитного сектора держави приділено багато уваги у дослідженнях вітчизняних і зарубіжних науковців.

Так, у працях С. Аржевітіна [1, с. 20–24], А. Даниленка [3, с. 9–19] та С. Стельмаха [7, с. 150–162] визначаються загальні параметри та напрями регулювання розвитку грошово-кредитного сектору держави.

У дослідженнях О. Барановського [2, с. 3–20] та С. Дячек [4, с. 227–230] увага в значній мірі концентрується навколо формування та ефективного забезпечення фінансової безпеки держави.

У наукових публікаціях А. Камінського [5, с. 77–83], Н. Михальчук [6, с. 12–14] та М. Флейчук [8, с. 84–90] обґрунтовуються переваги та визначаються напрями державної політики за окремими складовими грошово-кредитної сфери. Проте особливості сучасного періоду розвитку фінансової системи України, а також специфічні умови функціонування грошово-кредитної сфери нашої держави потребують нових більш досконалих підходів та засобів впровадження стратегування в державну політику розвитку грошово-кредитного сектора держави.

Виділення невирішених частин. Незавершеними на сьогодні є результати досліджень, які стосуються ідентифікації елементів стратегування державної політики розвитку грошово-кредитного сектора держави.

Формулювання цілей. Метою статті є обґрунтування пріоритетів стратегії розвитку грошово-кредитного сектора України.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що на сьогодні в Україні відсутня єдина система стратегічного планування у грошово-кредитній сфері, яка б розглядала грошово-кредитний сектор як цілісний об'єкт планування. Наразі законодавчо врегульовані питання планування лише одного компоненту цього сектору – монетарної сфери. Порядок та принципи прогнозування і планування діяльності інших компонентів нормативно не визначені, відбуваються розрізнено, безсистемно, не пов'язані між собою, а також з бюджетним процесом і з плануванням та реалізацією програм соціально-економічного розвитку держави.

При цьому, певні елементи системи планування розвитку грошово-кредитного сектору перебувають лише на стадії формування. Це стосується, у першу чергу, формування індикаторів стану грошово-кредитної безпеки та створення єдиної системи моніторингу, аналізу, прогнозування та прийняття рішень у грошово-кредитній сфері. Очевидно, що за таких умов виникає необхідність розробки і запровадження єдиної системи планування розвитку грошово-кредитної сфери України в контексті посилення фінансової безпеки держави.

Процес розробки стратегії розвитку грошово-кредитного сектору України, на наш погляд, необхідно реалізовувати у вигляді чотирьох взаємопов'язаних етапів: діагностичний аналіз ендogenous та екзогенного середовища функціонування грошово-кредитного сектору, стратегічне планування розвитку грошово-кредитного сектору, реалізація державної політики у сфері функціонування грошово-кредитної сфери, моніторинг та оцінювання реалізації стратегії розвитку грошово-кредитного сектору. Кожен із етапів переслідує виконання певних функцій та має кінцевий результат з огляду на специфіку процесно-функціонального підходу до стратегічного планування. Дотримання цього алгоритму розробки стратегії розвитку грошово-кредитного сектору передбачає ідентифікацію пріоритетів, визначення й актуалізацію цілей та завдань розвитку грошово-кредитного сектору на довгострокову перспективу.

У ході формування системи стратегічного планування розвитку грошово-кредитного сектору необхідно забезпечити взаємозв'язки між документами довгострокового, середньострокового та короткострокового стратегічного планування у сфері соціально-економічного розвитку держави і їх відповідність загальнодержавним процесам стратегічного планування і складання державного бюджету. Таким чином, розроблення і реалізацію стратегії розвитку грошово-кредитного сектору необхідно координувати із бюджетною та податковою політикою шляхом вироблення спільних завдань, цільових показників, виконання яких сприяло б досягненню стратегічних пріоритетів державної економічної політики.

Більше того, в цілях підвищення ефективності стратегічного планування вважаємо за доцільне проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегії, що є об'єктивною передумовою створення цілісної системи стратегічного планування в державі. Запровадження такого підходу дозволить більш чітко визначати засади, цілі та основні завдання державної політики у грошово-кредитній сфері, пріоритети і напрями розвитку грошового обігу та кредитних відносин з урахуванням існуючих загроз та економічних можливостей держави.

На нашу думку, однією із перешкод формування в Україні ефективної стратегії розвитку грошово-кредитного сектору є недостатній рівень інформаційно-аналітичного забезпечення державної політики у грошово-кредитній сфері. Йде мова про відсутність єдиного методичного підходу до оцінки рівня грошово-кредитної безпеки держави, невизначеність критеріїв оцінки і переліку індикаторів, їх порогових значень, недостовірність методики їх розрахунку, що унеможливує визначення пріоритетних заходів щодо попередження загроз чи усунення наслідків їх прояву. Як наслідок, формулювання стратегічних орієнтирів та цільових показників розвитку грошово-кредитного сектору здійснено на основі інтуїтивних уявлень і припущень без прогнозно-аналітичних досліджень, що призводить до неможливості вироблення ефективних дій органів державної влади щодо реалізації грошово-кредитної політики.

Тому з метою формування інформаційно-аналітичного базису удосконалення грошово-кредитної політики в системі забезпечення фінансової безпеки держави необхідно здійснити: (1) аналіз

функціонування грошово-кредитної сфери та її впливу на фінансову безпеку; (2) оцінювання ефективності державного регулювання розвитку грошово-кредитної сфери; (3) визначення методичних підходів до стратегічного планування розвитку грошово-кредитного сектору; (4) характеристику чинників та функціональних особливостей грошово-кредитної сфери.

Більше того, на практиці цей процес повинен включати періодичний аналіз обсягів, динаміки та структури розвитку грошового обігу і кредитних відносин як передумови фінансової безпеки, які б визначили та уточнювали стратегічні пріоритети грошово-кредитної політики і шляхи їх реалізації; організацію взаємодії державних органів влади, наукових установ та неурядових організацій, у результаті якої буде регулярно здійснюватися оцінка загроз грошово-кредитній безпеці, прийматися рішення, спрямовані на корегування заходів, розмежування завдань державних органів влади щодо реалізації грошово-кредитної політики, уточнення їх структури і обов'язків щодо реалізації поставлених завдань, прозорий процес розподілу ресурсів і контролю за їх використанням.

Наступним етапом має стати стратегічне планування розвитку грошово-кредитного сектору, що першочергово передбачає обґрунтування стратегічної мети як удосконалення параметрів функціонування грошово-кредитного сектору в контексті посилення фінансової безпеки держави. Як свідчить світовий досвід, найбільш поширеними є три основні стратегічні мети грошово-кредитної політики, які залежить від того номінального показника, що обирається центральним банком в якості проміжної цілі: режими валютного, монетарного та інфляційного таргетування. Кожен з цих режимів характеризується як позитивними аспектами, які сприяють посиленню фінансової безпеки держави, так і негативними, що знижують ефективність функціонування грошово-кредитної сфери в контексті забезпечення фінансової безпеки держави.

Протягом трьох минулих десятиліть більшість країн із розвинутою економікою та країн з перехідною економікою здійснили модернізацію принципів своєї грошово-кредитної політики, тобто здійснили перехід від монетарних режимів, коли в ролі номінального якоря використовувалися фіксований валютний курс та грошова маса, до більш ефективного режиму грошово-кредитної політики, який спрямований на підтримку стабільності цін і зосереджений на мінімізації відхилень у прогнозах інфляції від оголошеної інфляційної мети. Так, у 2016 р. режим інфляційного таргетування був впроваджений в 38 країнах світу.

На початку 2016 р. Національний банк України де-факто перейшов до застосування режиму інфляційного таргетування, що можна вважати одним із найбільш ефективних заходів, впроваджених в Україні у відповідь на виклики у фінансовій сфері в 2014–2016 рр. Внаслідок впровадження режиму інфляційного таргетування в Україні зафіксовано суттєве зниження рівня інфляції (з 43,3% за 2015 р. до 12,4% за 2016 р.). При цьому, зміни валютного курсу гривні відбувались зі значно меншою амплітудою коливань, ніж у 2014–2015 рр.

Додамо, що стратегічна мета має бути структурована на цілі, завдання і основні напрями політики, сценарні варіанти (з урахуванням поточного стану функціонування грошово-кредитного сектору та ймовірних і потенційно можливих викликів) досягнення результатів з виокремленням чинників розвитку, викликів, загроз і ризиків, дії НБУ та інших органів державної влади.

Таким чином, з огляду на структуровані проблеми функціонування грошово-кредитного сектору у попередньому розділі, стратегічними пріоритетами його системного вдосконалення в контексті посилення фінансової безпеки держави повинні стати такі: (1) забезпечення цінової стабільності та зменшення надлишкової грошової маси в обороті; (2) оздоровлення банківської системи та відновлення кредитування реального сектору економіки; (3) забезпечення курсової стабільності та підвищення ефективності валютно-курсної політики; (4) розвиток вторинного ринку цінних паперів для підвищення ефективності механізму перерозподілу фінансових ресурсів в межах фінансової системи та в системі національного господарства; (5) підвищення ефективності державного регулювання фінансових інститутів для забезпечення стабільності їх функціонування та недопущення кризових явищ в їх діяльності (рис. 1).

Для забезпечення цінової стабільності та зменшення надлишкової грошової маси в обороті доцільно забезпечити мінімізацію купівлі емітованих урядом цінних паперів у портфель НБУ, використання норми обов'язкового резервування залучених банками коштів як альтернативи операціям НБУ на відкритому ринку, обмеження продажу банкам державних цінних паперів (як боргових облігацій Уряду, так і сертифікатів НБУ) шляхом зниження їх доходності, розширення лінійки боргових цінних паперів за рахунок тих, що призначені для розміщення серед населення, передбачивши для них плаваючу процентну ставку залежно від рівня інфляції в країні та вищу ліквідність за рахунок можливості дострокового погашення.

Більше того, Національному банку України необхідно реалізувати заходи, спрямовані на усунення структурних диспропорцій фінансового ринку України і забезпечення розширення (диверсифікацію) шляхів перерозподілу капіталу як через банківський сектор, так і інші складові фінансового ринку (фондового, кредитного), щоквартально оприлюднювати інформацію про обсяги емісії за всіма складовими грошових агрегатів, які впливають на їх співвідношення та стан грошово-кредитної системи. Прозорість та публічність зменшить можливість застосування малоефективних екстенсивних інструментів грошово-кредитного регулювання. Нагальною є необхідність випуску державних довгострокових пенсійних облігацій з

плаваючою процентною ставкою, призначених для розміщення серед недержавних пенсійних фондів, страхових компаній, інвестиційних фондів некваліфікованих інвесторів.

В цілях оздоровлення банківської системи та відновлення кредитування реального сектору економіки необхідно створити інституційні умови залучення у банківську систему додаткових довгострокових пасивів, зокрема, коштів населення поза банками, шляхом підвищення гарантованої державою суми відшкодування вкладів фізичних осіб. Більше того, в умовах критично низької довіри населення до вітчизняної банківської системи існує необхідність розвитку альтернативних банківських механізмів нагромадження та заощадження коштів громадянами в рамках прийнятої пенсійної реформи, що першочергово передбачає розробку відповідної законодавчо-нормативної бази щодо впровадження другого рівня накопичувальної пенсійної системи, забезпечити розробку критеріїв відбору та ліцензійних умов діяльності недержавних пенсійних фондів, що забезпечуватимуть управління активами другого рівня накопичувальної пенсійної системи.

Рис. 1. Пріоритети та заходи реалізації стратегії розвитку грошово-кредитного сектору України

Висновки і перспективи подальших розвідок. Стабілізація фінансової системи України потребує виваженої і стратегічно обгрунтованої політики державного регулювання розвитку секторів фінансової системи, серед яких одне з найбільш системних місць посідає грошово-кредитна сфера. Реалізація ефективної державної політики її розвитку та стабілізації в Україні потребує досягнення таких стратегічних пріоритетів державної політики, як забезпечення цінової стабільності та зменшення надлишкової грошової маси в обороті, оздоровлення банківської системи та відновлення кредитування реального сектору економіки, забезпечення курсової стабільності та підвищення ефективності валютно-курсної політики, розвиток вторинного ринку цінних паперів, підвищення ефективності державного регулювання фінансових інститутів. Подальші дослідження у цій сфері доречно сконцентрувати над обгрунтуванням засобів реалізації державної політики.

Література

1. Аржевітін С. М. Грошово-кредитні відносини в розвитку економіки України : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08 / С. М. Аржевітін ; ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". – К., 2011. – 32 с.
2. Барановський О. І. Сутність і різновиди фінансових криз / О. І. Барановський // Фінанси України. – 2009. – № 5. – С. 3–20.
3. Даниленко А. І. Грошово-кредитний ринок України: кризові уроки та короткострокові перспективи / А. І. Даниленко, Н. М. Шелудько // Економіка і прогнозування. – 2010. – № 1. – С. 9–19.
4. Дячек С. М. Грошово-кредитна безпека України: сутність, загрози, оцінка / С. М. Дячек // Вісник Житомирського державного технічного університету. – 2013. – № 2 (64). – С. 227–233.
5. Камінський А. Б. Моделювання фінансових ризиків: монографія / А. Б. Камінський. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2006. – 304 с.
6. Михальчук Н. М. Податковий борг як загроза фінансовій безпеці держави : автореф. на здобуття наук. ст. к.е.н. : спец. 21.04.01 – економічна безпека держави (економічні науки) / Н. М. Михальчук. – К. : НІСД, 2015. – 23 с.
7. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін / за ред. В.С.Стельмаха. – К. : Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009. – 404 с
8. Фінансовий контролінг в системі зміцнення економічної безпеки держави : монографія / Флейчук М. І., Наконечна Н. В., Щурко У. В., Гончарук Я. А. – Львів : Ліга-Прес, 2012. – 260 с.

References

1. Arzhevitin S. M. Monetary and credit relations in the development of the economy of Ukraine, State Economic University «Kyiv National Economic University V. Hetman», 2011, 32 p.
2. Baranovs'kyu O. I. Essence and varieties of financial crises, Finances of Ukraine, 2009, № 5, pp. 3-20.
3. Danylenko A. I., Shelud'ko N. M. The Ukrainian Monetary and Credit Market: Crisis Lessons and Short-Term Perspectives, Economy and Forecasting, 2010, № 1, pp. 9-19.
4. Dyachek S. M. Financial and monetary security of Ukraine: essence, threats, assessment, Bulletin of Zhytomyr State Technical University, 2013, № 2, pp. 227-233.
5. Kamins'kyu A. B. Modeling of Financial Risks, Kyiv, VPK «Kyiv University», 2006, 304 p.
6. Mykhal'chuk N. M. Tax debt as a threat to the financial security of the state, Kyiv, National Institute for Strategic Studies, 2015, 23 p.
7. Monetary policy of the National Bank of Ukraine: current state and prospects of change, Ed. V.S. Stelmakh, Kyiv, Center for Scientific Researches of the National Bank of Ukraine, UBS NBU, 2009, 404 p.
8. Fleychuk M. I., Nakonechna N. V., Shchurko U. V., Honcharuk YA. A. Financial Controlling in the System of Strengthening Economic Security of the State, Lviv, Liga-Press, 2012, 260 p.

Рецензія/Peer review : 26.12.2017
Надрукована/Printed : 12.02.2018
Рецензент: д.е.н., проф. Флейчук М. І.